

Til Miljøstyrelsen, Strandgade 29, København

mst@mst.dk

INDSIGELSE mod

Udkast til VVM tilladelse til etablering af havbrug ved Endelave, samt til miljøgodkendelse af samme.

jr. nr MST-1274-00037

Indsigelsen er indsendt af Bent Hindrup Andersen, Vesterby 54, Endelave, 8700 Horsens
mail: bent@hindrup.dk, tlf.: 76 28 01 51 / 21 69 45 20, på vegne af:

- Endelave Hav – og Dambrug – Nej tak, ved Bent Hindrup Andersen som talsmand,
Bent Hindrup Andersen, Vesterby 54, Endelave, 8700 Horsens
Danna Borg, Søndermølle 16, Endelave, 8700 Horsens
Jørgen Burchardt, Øvre 57, Endelave, 8700 Horsens
Anders Grosen, Hjertegræsvej 11, Endelave, 8700 Horsens
Line Munk Olsen, Kongevejen 77, Endelave, 8700 Horsens
Jørgen Rabøl, Søndermølle 16, Endelave, 8700 Horsens
- Lynger Grundejerforening, ved Walther Knudsen som formand
Walther Knudsen, Hjertegræsvej 20, Endelave, 8700 Horsens
Søren Grauballe, Brombærvej 29, Endelave, 8700 Horsens
Hans Peter Gundersen, Soldugvej 1, Endelave, 8700 Horsens
Bent Hammeken, Soldugvej 13, Endelave, 8700 Horsens
Jette Ankjær, Hjertegræsvej 39, Endelave, 8700 Horsens

Vores indsigelse går på, at Miljøstyrelsen ikke bør give tilladelse til det ansøgte anlæg. Vores indsigelse er begrundet i en gennemgang af det foreliggende materiale, især VVM-redegørelsen og konsekvensvurdering i forhold til Natura 2000 området, som er både mangelfuld og misvisende. Vores indsigelse er især baseret på fire forhold:

1. Belastningen af Natura 2000 området er helt uacceptabel, og den er mangelfuldt oplyst i VVM-redegørelsen.

Havbruget ved Endelave strider klart mod målsætningen for Natura 2000-plan for Horsens Fjord med kystområder og Endelave, og klart mod Forslag til Vandplan for Horsens Fjord mm.. Vores havområder er hårdt trængt af forurening og behøver forbedret miljø. Selv små miljøforringelser i dette område kan bringe Danmark på kollisionskurs med EU-kommissionen.

2. Vores værdifulde syd- og østkyst med tre vigtige badestrande på Endelave bliver hårdt ramt af massiv udledning af urensset afføring og spildt fiskefoder fra det nærliggende havbrug.

Hverken i VVM redegørelsen eller Miljøstyrelsens forslag til godkendelse behandles den lokale sæsonprægede belastning af Natura 2000 området syd og øst for Endelave, samt genevirkningerne for vores badevand, kyst og strandmiljø på syd og østkysten. Det er heller

ikke godtgjort, hvordan fangkulturer på den anden side af øen, opstrøms og 15 km væk kan gøre gavn for den lokale påvirkning og forurening i dette meget følsomme område.

3. Horsens Vand A/S har sammen med husejere på Endelave investeret meget store beløb i rensesanlæg og kloakering til ingen nytte, når Endelave Havbrug begynder virke.

VVM-redegørelsen berører ikke det stærke misforhold mellem på den ene side de meget store udgifter, som Horsens Vand A/S og husejere på Endelave har afholdt for at rense spildevandet fra øen og på den anden side den massive urensede udledning fra havbruget nær Endelave, som Miljøstyrelsen vil tillade. Det er uforståeligt og meningsløst for borgere og sommerhusejere på Endelave. Alle i hele Horsens kommune skal betale regningen, og alle har krav på en rimelig forklaring.

4. Placeringen syd for Endelave rummer de samme problemer, som lå til grund for den upåklagede afvisning i Natur- og Miljøklagenævnet af en sag om miljøgodkendelse af Havbruget Hundshage. Denne afgørelse blev ikke anket, og den må derfor danne præcedens for lignende sager, herunder den nærværende sag.

Hverken VVM redegørelsen, konsekvensvurdering i forhold til Natura 2000 området eller udkast til miljøgodkendelse forholder sig til afgørelsen fra Natur- og Miljøklagenævnet i sagen om havbrug ved Hundshage, som ikke er anket, og som derfor er endelig og har retsvirkning forstået på den måde, at afgørelsen er lig med en tolkning af loven. Det er en afgørende mangel ved sagsbehandlingen af et evt. havbrug ved Endelave, at afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet om havbrug ved Hundshage ikke er inddraget i behandlingen.

Havbruget ved Endelave strider mod målsætningen for Natura 2000-plan 2010-2015 for Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. Natura 2000-område nr. 56, Habitatområde H52, Fuglebeskyttelsesområde F36 og mod Forslag til vandplan Hovedvandopland 1.9 Horsens Fjord. Selv små miljøforringelser i dette område kan bringe Danmark på kollisionskurs med EU-kommissionen. Se punkt 1.

1. Natura 2000 område

Havet omkring Endelave rummer en række beskyttede naturtyper:

"Mellem Endelave og Tunø opbygges lave sandgrunde, der blottes ved ebbe. Uden for fjorden opbygges rev og holme. Store, veludviklede stenrev findes ved Søby Rev og ved Endelave.

På land findes der på alle områdets øer og på nordsiden af Horsens Fjord store veludviklede strandenge med enkelte kystlaguner."

Disse og andre naturtyper i havet og på kysten udgør en del af Udpegningsgrundlaget for Habitatområde nr. 52: Sandbanke (1110), Vadeblade (1140), Bugt (1160), Rev (1170) og Strandvold (1220)

"Ifølge direktiverne [fra EU] skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand." Det vil sige, at der ikke åbnes mulighed for en fortolkning af bevaringstilstanden. Den må ikke forringes under nogen omstændigheder.

Citaterne her er fra Natura 2000-plan 2010-2015. Horsens Fjord, havet øst for og Endelave:

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/E368E5B2-620D-457E-9AF7-55AE84CCD222/0/056Plan.pdf>

På dette grundlag er det svært at forstå, hvordan det kan være acceptabelt at øge belastningen af Natura 2000 området i den sydlige del under henvisning til, at en del af miljøbelastningen kompenseres nordvest for Natura 2000 området på 15 km's afstand. Der vil muligvis skabes en reduceret miljøbelastning nær kompensationsanlæggene, men der vil helt klart ske en øget miljøbelastning nær selve havbruget i farvandsområdet Endelave og Kystvandet fra Norsminde Fjord.

Tilstanden i dette farvandsområde er i det seneste forslag til Vandplan for området er målsat til "God økologisk tilstand". Nu er tilstanden af hovedparten (85 %) af hovedvandoplandets kystvandsareal er i ringe tilstand, mens 14 % er i dårlig tilstand. Kun knap 1 % har en moderat, god eller høj tilstand. Det er tidligere angivet, at den nuværende belastning med bl.a. kvælstof skulle reduceres med op til 40 %, før målet om en "God økologisk tilstand" i området kunne opnås. Enhver øgning af belastningen vil derfor hurtigt igen kunne forrykke klassificeringen i negativ retning. God økologisk tilstand iht. Vandrammedirektivet er identisk med en gunstig bevaringstilstand i Natura 2000-området.

Natura 2000 er betegnelsen for et netværk af beskyttede naturområder i EU. Områderne skal bevare og beskytte naturtyper og vilde dyre- og plantearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene.

Grundlaget for Natura 2000 er EU's naturbeskyttelsesdirektiver, som består af fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet. Direktiverne forpligter EU's medlemslande til at bevare mere end 200 naturtyper, 700 arter af planter og dyr og over 170 fuglearter. Det skal

landene gøre ved at udpege særlige områder, hvor de arter og naturtyper, som er omfattet af direktiverne, er sikret beskyttede levesteder.

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Hvad_er_Natura_2000/

Med andre ord risikerer Danmark at få problemer med EU-kommissionen, hvis der er udsigt til blot den mindste forringelse af miljøtilstanden i Natura 2000 området for Horsens Fjord, havet øst for og Endelave. Natura 2000-område nr. 56, Habitatområde H52. Danmark er i stedet forpligtet til målbevidst at arbejde for et forbedret miljøtilstand i de danske naturområder bl.a. kystområderne.

Se bilag 1

VVM-redegørelse belyser ikke de store variationer, der er gennem årets måneder. Det drejer sig om fodermængde, næringssalte, organisk stof og optag i tang- og muslingekulturer. Det gælder også vandbevægelser gennem året. Se punkt 2-3

2. Næringssalte og organisk stof gennem året.

Det fremgår af Natura 2000-handleplan 2010-2015 Horsens Fjord, havet øst for og Endelave, december 2012, at: *"Mange af de naturtyper, som området er udpeget for at beskytte, vurderes at være påvirket af atmosfærisk kvælstofdeponering (eutrofiering), ligesom de marine naturtyper er truet af næringsstofbelastning, primært udvaskning, fra dyrket landbrugsjord."* samt at: *"De marine naturtyper sandbanker, vadeblader, laguner, bugter og rev og kystnaturtyperne strandvold med flerårige planter, enårig strandengsvegetation, strandeng og grå/grøn klit skal være i en gunstig (god-høj) naturtilstand. Dette gælder også for tør hede, kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær. Ligeledes skal dværgterne, splitterne, ederfugl og skarv prioriteres."*

Det fremgår endvidere af handleplanens bindende retningslinjer, at: *"For de marine naturtyper sandbanker, bugter og rev sikres det, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteterne og dermed trækfuglene skarv, ederfugl, bjergand, fløjlsand, hvinand og stor skallesluger."*

Udledningsfanerne af kvælstof fra det planlagte havbrug til området vil med stor sandsynlighed give anledning til negative påvirkninger af de berørte beskyttede arter og naturtyper, især i sommer og efterårsperioden. Tilladelser til udledninger af kvælstof fra havbruget vil således være i konflikt med de overordnede målsætninger i kommunernes handleplan for Natura 2000-området.

De foretagne modelberegninger i VVM-redegørelsen af udslip fra havbrug og optag i tang- og muslingekulturer af næringssalte er foretaget på årsbasis, og der er desværre ikke beregninger for udslip af organiske stoffer. Beregningerne burde foretages måned for måned og både for næringssalte og organisk stof. Ørrederne vokser og fodermængden stiger fra udsætningen som sættefisk i april/maj til nettene tømmer i november/december. Dette indebærer, at belastningen med næringssalte fra havbruget øges i takt med, at fiskenes biomasse øges. De største udledninger vil derfor finde sted i sommer/efterårsperioden, hvorved mængden af planteplankton øges voldsomt. Det vil give anledning til yderligere forringelser af den økologiske tilstand i farvandsområdet og udvikling af perioder med iltvind. Det er usandsynligt, at de planlagte fangkulturer ville kunne optage den øgede planktonmængde, som havbruget giver anledning til, på grund af deres afstand fra havbruget.

3. Vandbevægelser gennem året

Der er foretaget modelberegninger på årsbasis (april-november) i VVM-redegørelsen af den gennemsnitlige vandbevægelse i de øvre vandlag i området syd for Endelave. Der tages herved ikke

højde for, at vandet omkring øen reelt bevæger sig meget uregelmæssigt. Enhver som jævnligt færdes på Endelave ved, at vandstanden jævnligt svinger ca. 1 m over og ca. 1 m under middelvandstanden. Det gælder i høj grad Flasken, som er et stort vade- og strandengsområde.

Vestenvind presser vand fra Nordsøen ned gennem Skagerrak og Kattegat, mens østenvind presser vand nordpå op gennem bæltene, og det skaber den skiftende vandstand omkring Endelave. Den skarpt markerede rende mellem Møllehage og Møllegrunden viser tydeligt denne betydelige vandtransport vest om Endelave. Næringssalte og organiske stoffer fra havbrug syd for Endelave vil derfor i væsentligt omfang føres ind i Natura 2000 området og i det øvrige havområde rundt om Endelave.

Desuden er der risiko for, at dårligt omsat fiskemøg trækker ind på Endelaves sydkyst ved fralandsvind, som fører bundvandet ind mod kysten. Det drejer sig ifølge Miljøstyrelsens forslag til miljøgodkendelsen om 463 tons BI5 (iltforbrugende organisk materiale). Det viser sig som brunt snask på den gode badestrand, som mange benytter. Dette omtales ikke i VVM-redegørelsen.

Se bilag 2

VVM-redegørelse underspiller i væsentlig grad betydningen af en række forhold af stor betydning for miljøet i og udenfor det nævnte Natura 2000 område og i det øvrige havområde rundt om Endelave. Det drejer sig om iltsvind, afstand mellem havbrug og tang- og muslingekulturer, fosfor, medicinering, sygdom og skællus for fisk, samt øget risiko for udslip. Se punkt 4-9

4. Iltsvind

Iltsvind er et stort og tilbagevendende problem i området mellem Endelave og Fyn. Det har vist sig som kraftigt iltsvind i dette område gennem mange år, således i alle årene 2000-2008. Der var også iltsvind i 2010 og igen kraftigt iltsvind i 2013. Iltsvind betyder, at iltkoncentrationen er under 4 mg/l, og kraftigt iltsvind betyder, at koncentrationen er under 2 mg/l. Følgerne af især kraftigt iltsvind er katastrofale for bunddyr og fisk, som lever af bunddyr. Det kan tage år før bunddyrene, når at genindvandre efter kraftigt iltsvind.

En ekstra tilførsel af næringssalte og organiske stoffer til området vil modvirke en bedring af miljøtilstanden i området mellem Endelave og Fyn. Iltsvind og kraftigt iltsvind i området mellem Endelave og Fyn er en unormal situation sammenlignet med perioden 1920-1930, hvor der slet ikke blev registreret iltsvind. Iltsvindet er skabt af en unormal stor tilførsel af næringssalte og organisk stof til området.

Se bilag 3.

5. Forbindelsen mellem havbrug og tang- og muslingekulturer

VVM-redegørelse bygger på en forestilling om, at næringssalte og organiske stoffer fra havbruget syd for Endelave vil blive opsamlet i tang- og muslingekulturer ved Hjarnø, Hundshage og As Vig ca. 15 km mod nordvest på den anden side af Natura 2000 området og i det øvrige havområde rundt om Endelave. Den samlede udledning af organiske stoffer fra havbruget og disse stoffers videre skæbne er dårligt belyst i VVM-redegørelsen..

Det er således som nævnt meget tvivlsomt om disse næringssalte og organiske stoffer nogensinde vil nå fra havbruget til tang- og muslingekulturerne. Undervejs skal de passere tværs gennem Natura 2000 området, hvor de vil påvirke det beskyttede miljø. Effektiviteten af tang- og muslingekulturer i området er også dårligt belyst.

Den planktonproduktion som tang og muslingekulturerne primært skal leve af, vil være betinget af udledninger af næringssalte fra land. Disse fangkulturers reduktion af næringssaltbelastning i farvandsområdet kan således ikke betragtes som kompensation for havbrugets udledning af næringssalte. Det ville i givet fald betyde en udveksling af kvælstofkvoter mellem de eksisterende aktører, der udleder næringssalte til farvandsområdet, hvilket der ikke er mulighed for i henhold til Vandrammedirektivet/Miljømålsloven.

Det har vist sig vanskeligt at få en effektiv produktion af muslinger til at fungere på muslingenettene ved Hjarnø. Muslingerne ædes af ederfugle og skalleslugere eller overvokses af søpunge, så der kun er en ringe høst af muslinger. Tangkulturer er alvorligt truet af overvoksning af hydroider og søpunge. Det vil derfor være meget uheldigt at basere en tilladelse til at drive havbrug ved Endelave på en forventet men usikker senere høst af muslinger og tang. Man vil sammenkæde en kendt produktion af regnbueørreder ved Endelave med en ukendt produktion af tang og muslinger 15 km derfra. Hvis det skal give nogen mening, må det sikres, at en dokumenteret fangst af muslinger og tang i ét år kan give mulighed for en tilsvarende produktion af regnbueørreder det følgende år. Modelberegninger er ikke et tilstrækkeligt grundlag, og eksperimenter i fuld målestok er uforsvarlige.

Konsekvenserne af tang- og muslingekulturer for det lokale vandmiljø er i øvrigt skræmmende, idet muslingernes afføring og tangens skyggevirksomhed er ødelæggende for det naturlige biologiske liv i det marine miljø. Det kan bl.a. få betydning for udbredelsen af ålegræs, som man generelt ønsker at fremme, således at man på sigt kan genskabe de marine miljøer, som vi kender fra først i 1900-tallet.

6. Fosfor fra havbruget

VVM-redegørelsen fra Orbicon skriver om havbrug ved Endelave: *"For fosfor vil der være et tab til vandområdet, da kompensationsopdræt kun vil fjerne 70-83 % af det udledte fosfor fra fiskeproduktionen."* Belastning med fosfor i det vandområde, som havbruget ligger, vil derfor øges på grund af havbruget, selvom man indregner de såkaldte kompensationsanlæg.

Det er et væsentligt problem, da fosfor bidrager til at begrænse algevæksten i området omkring havbruget. Det fremgår af de følgende to afsnit. Det samlede anlæg vil derfor betyde en øget algevækst i havet omkring Endelave og herunder Natura 2000 området. Alger optræder i denne sammenhæng både som planteplankton og som fedtemøg og søsalat. Den øgede algevækst i begge former generer den naturlige vegetation i havet i alvorlig grad, og i særlig grad ålegræs, som der med rette er megen fokus på.

VVM Redegørelse for havbrug ved Endelave skriver s. 74: *"Forårsopblomstringen i området er således i første omgang kvælstofbegrænset, mens fosfor er potentielt begrænsende sammen med kvælstof i forbindelse med afslutningen af forårsopblomstringen i april/maj."*

Rapporten Marine Områder 2011, Novana, Videnskabelig rapport fra DCE, 2012, skriver s. 46: *"Udvikling i overfladevand i de åbne indre farvande: ... Væksten af planteplankton har siden 2001 været potentielt begrænset af kvælstof i > 90 % af den produktive periode. Den potentielle fosforbegrænsning er steget de seneste fire år og var 2011 på samme niveau som i perioden 1994-2004, hvor den potentielle fosforbegrænsning var højest (88 % af den produktive periode)."*

<http://www2.dmu.dk/pub/sr34.pdf>

7. Medicinering

I VVM-redegørelsen står s. 12: *"Med henvisning til forsigtighedsprincippet bør en udnyttelse af tilladelse til havbrug med en udledning af 100 tons kvælstof afvente en yderligere afklaring af effekt*

af øget medicinering. Denne viden kan enten indsamles gennem erfaringsopsamling fra havbrugsdrift eller ved supplerende modelarbejde.”

VVM-redegørelsen skønner, at der dagligt i perioden 17. juli – 26. juli maksimalt skal tilføres havbruget 35 kg Oxolinsyre, 46 kg Sulfadiazin og 9,3 kg Trimethoprim. Ved en eventuel behandling senere i vækstsæsonen vil det maksimale medicinforbrug være større. VVM-redegørelsen angiver ikke nogen mængdemæssig samlet udledning af medicin. Det øger de skadelige virkninger, at denne store mængde medicin tilføres miljøet over kun én uge, hvorfor koncentrationen vil blive relativ høj.

Der er væsentlig risiko for, at medicin spredes til havet mellem Endelave og Fyn, og derfra til Natura 2000 område. Det er ikke på nogen måde rimeligt at udsætte et Natura 2000 område for en øget udledning af medicinrester. Hvis medicineringen senere viser sig at give problemer, bliver det i øvrigt svært efterfølgende at tilbagekalde tilladelsen.

8. Fare for parasitter og sygdomme

VVM-redegørelsen affærdiger totalt de mulige konsekvenser af smittefare af sygdomme, lakselus og tilsvarende utilsigtede følger. På side 152 angives, at for eksempel lakselus kun findes i et lavt og ubetydeligt antal i danske havbrug.

Erfaringerne fra norske havbrug viser imidlertid, at forholdene bør undersøges nærmere.

Da de norske havbrug startede deres opdræt af laks og andre fiskearter fandtes meget få negative konsekvenser; man kunne proklamere meget få uheldige følger i lighed med, hvad de relativt få danske havbrug kan sige i dag.

Imidlertid voksede problemerne eksponentielt i takt med den stadige udbygning af havbrugene. Den unaturligt tætte kontakt mellem fiskene i et brug giver helt andre muligheder for udvikling af parasitter og sygdomme. Til eksempel blev havbrugene efterhånden udklækningssteder for fiskelus, som spredte sig gennem de undslupne fisk fra brugene. Blot ti lus var farlige for en fisk, og en bestand med et gennemsnit på 17 lus eller flere er i farezonen.

Som det korrekt nævnes i redegørelsen, trives fiskelus ikke optimalt i ferskvand. Ifølge undersøgelser kan lakselus leve ned til en saltholdighed på 20 ‰. Saltholdigheden i overfladevandet i Kattegat er normalt lidt lavere end 20 ‰, mens saltholdigheden under springlaget er højere, normalt 24-28 ‰. Saltholdighed viste sig imidlertid alligevel at kunne give problemer for norske fiskebrug, hvor de ellers meget ferske norske fjorde i tørre somre alligevel fik et højt saltindhold. Det påtænkte fiskeanlægs dybde på 16 m vil række ned til springlaget mellem det salte og mindre salte vandlag, og ved særlige klimatiske forhold række ned i det saltholdige vand.

Præventiv medicinering er blevet brugt, og dette udviste tilsvarende gode resultater i starten. Imidlertid fører det til resistens hos fiskelusene.

Det må bemærkes, at mange andre parasitter og sygdomme kan opstå uafhængigt af vandets saltindhold. Til eksempel Gyrodactylus salaris (parasit i ferskvand som har ødelagt mange norske laksebestande), Caligus elongatus (parasit som ligner lakselus men har lavere tolerance for ferskvand), Gyrodactylus thymalli (en tilsvarende parasit som salaris), furunkulose (byldesygdom forårsaget af bakterier), Rødmundsyge, Vibriose (alvorlig infektion), BKD (bakteriel nyresygdom), VHS (Egtvedsyge, Viral Hæmorrhagisk Septikæmi) og ILA (infeksiøs lakseanemi, alvorlig smitsom virussygdom).

Det må bemærkes, at sygdomme og parasitter ikke kun vil ramme regnbueørred. De fleste vil kunne spredes til andre fiskearter. Til eksempel spredes den norske lakselus til andre fisk end laks.

Sygdommene må forventes at kunne spredes meget. Ikke alene fisk i nærheden af havbruget vil kunne få overført sygdommene, men også gennem de jævnlige udslip af fisk. Således har det været omtalt i pressen, at der var et udslip fra Hjarnø Havbrug på 60.000 stykker 3-4 kg ørred i forbindelse med en storm i 2013.

9. Udslip af fisk er en reel trussel.

VVM redegørelsen mener, at udslip af regnbueørreder ikke er et væsentligt problem.

"Regnbueørred er ikke en hjemmehørende art i Danmark. Regnbueørred har således været opdrættet i Danmark i mere end 100 år, og selvom den har tidligere været udsat i vandløb, søer og havet har den ikke etableret selvreproducerende stammer. Opdrættet regnbueørred overlever dårligt i naturen, og vil ofte blive opfisket eller dø, og vil ikke være et væsentligt problem i forhold til at tage pladsen i kystvandene og vandløbene fra de vilde bestande."

Vi har desværre mange eksempler på, at ikke-hjemmehørende arter af dyr og planter har etableret sig i Danmark og på et tidspunkt har tilpasset sig de lokale forhold, således at de er blevet invasive, og dermed en alvorlig trussel mod det hjemmehørende dyre- og planteliv. Det kan også ske med regnbueørreden.

Følgende beretning fra Sportsfiskeren d. 5.2.2014 fortæller en anden historie end VVM redegørelsen (se <http://sportsfiskeren.dk/danske-udslip-skader-sverige>):

"Da stormen i efteråret 2013 forårsagede udslip fra havbrug ved Musholm og i Horsens Fjord, var det ikke kun det danske vandmiljø, det gik ud over. Sverige blev også ramt. De flere hundrede tusinde regnbueørreder har nemlig spredt sig så meget, at de er nået helt til Sverige. Her er de begyndt at vandre op i flere svenske vandløb. Et af de vandløb er Råån, hvor der nu bliver fisket som aldrig før."

De ekstra fisk øger salget af fiskekort, hvilket den lokale forening er glad for. Men det er dog bekymringen for regnbuernes påvirkning på åens naturlige ørredstamme, der fylder mest hos de lokale sportsfiskere. De frygter ganske enkelt, at de mange undslupne og ikke hjemmehørende regnbueørreder vil gå på rov på gydebankerne, hvor de vilde ørreder netop har været på leg. For at imødegå det problem, har man valgt at ophæve fangstbegrænsningerne, så folk kan tage alle de regnbueørreder, som de fanger, med hjem. En fisker har således fanget syv fede regnbuer på blot en times fiskeri."

Truslen mod det vildtlevende fiskeliv fra undslupne fisk, lakselus og fiskesygdomme fra havbrug øges, når fiskeburene flyttes fra det beskyttede farvand tæt ved den jyske østkyst og ud midt i det åbne hav syd for Endelave. I storm er bølgerne her langt større end ved den hidtidige placering, og storm vil skabe kraftig strøm forbi havbrugets fiskebure. Begge dele vil øge risikoen for, at burene bryder sammen og regnbueørrederne undslipper. Herefter vil både fisk og de tilknyttede lakselus og sygdomme spredes i et stort område med vilde fisk.

Den stigende hyppighed af ekstremt vejr og den mere åbne placering syd for Endelave vil øge risikoen for udslip af regnbueørreder og dermed for faunaforurening.

VVM-redegørelsen berører ikke det stærke misforhold mellem på den ene side de meget store udgifter, som Horsens Vand A/S og husejere på Endelave har afholdt for at rense spildevandet fra øen og på den anden side den massive urensede udledning fra havbruget nær Endelave, som Miljøstyrelsen vil tillade. Det er uforståeligt og meningsløst for borgere og sommerhusejere på Endelave. Alle i hele Horsens kommune skal betale regningen, og alle har krav på en rimelig forklaring. Se pkt. 10.

10. Udledning fra havbruget og fra Endelave og Horsens renseanlæg

VVM-redegørelsen oplyser, at det er planen, at havbruget skal udlede 88 tons N/år og 9,6 tons P/år. Det nye rensningsanlæg på øen forventes at udlede ca. 90 kg N/år og ca. 15 kg P/år til havet syd for Endelave. Dette anlæg blev taget i brug i 2013, og det har kostet 8 mill. kr.. Desuden er der investeret 12 mill. kr. i kloakering af det meste af øen. Lynger sommerhusområde bliver kloakeret senest i 2016 for 5 mill. kr. Samlet investerer Horsens Vand A/S således i alt 25 mill. kr. til rensning af øens spildevand i løbet af få år. Dertil kommer husstandenes udgifter for tilslutning og kloakarbejde på egen grund. Tilslutningsbidrag for et hus på øen er 35.778,75 kr. De samlede udgifter løber således op i skønsmæssigt 40 mill. kr.

Disse store investeringer er foretaget for at gavne vandmiljøet ved Endelave efter krav fra Vejle Amt og fra Miljøministeriet. Før bygningen af renseanlægget blev der fra hele Endelave udledt i alt 1.476 kg N/år og 336 kg P/år. På den baggrund er det helt uforståeligt, hvis det tillades at etablere og drive et havbrug tæt på Endelave med udledninger på næsten 1000 gange mere kvælstofforbindelser og 640 gange mere fosfat end der nu udledes fra øen – efter massive investeringer i et bedre havmiljø.

Man kan også sammenligne udledningen fra havbruget med Horsens Centralrenseanlæg, der modtager spildevand fra et område med 210.000 PE (personækvivalenter). Spildevandet kommer fra Horsens, Søvind, Haldrup, Gedved og Hovedgård – inklusiv Danish Crown i Horsens. Der udledes herfra efter rensningen 47 tons N/år og 1,3 tons P/år til Horsens Fjord. Havbruget vil udlede næste det dobbelte af N fra hele Horsens by og omliggende byer og godt 7 gange udledningen af P fra samme område.

Hverken i VVM redegørelsen eller Miljøstyrelsens forslag til godkendelse behandles den lokale og især den sæsonprægede belastning af Natura 2000 området syd og øst for Endelave, samt genevirkningerne for vores badevand, kyst og strandmiljø på syd og østkysten. Det er heller ikke godtgjort hvordan fangkulturer på den anden side af øen, opstrøms og 15 km væk kan gøre gavn for den lokale påvirkning og forurening i dette meget følsomme område. Se pkt. 11.

11. Væsentlig lokal belastning og genevirkning.

Endelaves sydkyst og østkyst rummer de tre vigtigste badestrande og badeområder, nemlig Møllerne, Lynger og Sorte Strand. Vores sydkyst er et meget attraktivt område på øen, og det er også der vores attraktive sommerhusområde med godt 70 huse er placeret.

Det attraktive består bl.a. i den ubrudte storslåede udsigt til Æbelø og Fyn, hvor lystsejlere og fragtbåde giver en ekstra oplevelse. Det bliver nu brudt af havbruget, der skal ligge 3,2 km syd for Endelave. Anlæg vil dække et areal på 100 ha, og netburene vil hæve sig 0,7 m over havet. Anlægget måler ca. 1300 m øst-vest og ca. 750 m nord-syd, således at langsiden vender ind mod kysten. Horisonten ligger 7 km fra kysten, hvis man står nær kysten med en øjenhøjde på 4 m over havet. Havbrugene kan derfor ses i fuldt omfang fra kysten. Det vil skæmme sydkysten væsentligt.

Sydkysten er samtidig truet af en betydelig lokal og sæsonmæssig forurening fra havbruget. I sommersæsonen er udledningen af kvælstof, fosfor og slam størst. Næringssaltene vil skabe et væsentligt lokalt bidrag til vækst af plankton-alger i Natura 2000 området og i det øvrige havområde rundt om Endelave, som jo bl.a. omfatter både vores syd og østkyst, men som også er en trussel mod kvaliteten af vores badevand. Generne er størst om sommeren langs sydkysten. Hidtil har

Endelave været velsignet med fint, rent og klart vand til glæde for mange langs, på og i havet, men det skal være slut nu. Nu vil vi fremover få brunligt og grønligt uklart badevand langs de hidtil gode badestrande langs sydkysten.

Endelave beboerforening klagede til Horsens Kommune over de påtænkte udledninger af næringssalte fra det planlagte renseanlæg. Det fik Horsens til at rense kloakvand så udledningen af kvælstof blev mindsket fra 1.4 tons til 0,09 tons. Nu skal vi så have en helt urensset udledning fra et havbrug 3,2 km fra Endelave på ikke mindre end 88 tons N direkte midt ud for vores sydkyst, og med den største udledte mængde i den mest følsomme periode. Det vil uvægerligt give algefyldt og ulækkert badevand langs vore strande.

Vi er i gang sammen med Horsens Kommune på nænsom vis at forbedre tilgængeligheden og benyttelsen af dette værdifulde kystområde langs Endelaves sydkyst. Det skal ske med en kyst cykel sti til 1.8 mio. kr., og gennem en "Broplan" hvor Horsens kommune bl.a. vil etablere et par mindre offentlige tilgængelige badebroer på sydkysten. Et havbrug ødelægger virkningen af disse investeringer til gavn for turismen. VVM-redegørelsen omtaler slet ikke badestrande på Endelave, men den skriver en hel del om badestrande langs den jyske østkyst overfor Endelave. Det må være, fordi det ikke er muligt at skrive sig ud af de alvorlige gener, som havbruget vil skabe på Endelaves badestrande, hvoraf 2 ligger på kysten lige indenfor havbruget.

Havbruget vil skabe en lokal forurening på sydkysten af Endelave, som svarer til at urensset kloakvand fra en by med 21.142 personer udledes 3,2 km syd for øens bedste strande. Vi får i Miljøstyrelsens forslag til miljøgodkendelse oplyst, at havbruget vil udlede 463 tons organisk materiale pr. år målt ved BI5. 1 indbygger afleverer i gennemsnit 60 gram BI5 pr. døgn, dvs. 21,9 kg pr. år. $463.000 \text{ kg BI5} / 21,9 \text{ kg pr. person} = 21.142 \text{ personers urensede spildevand tæt på en populær badestrand.}$ Gør det nogen forskel om det er møg fra mennesker eller dyr? Ville vi under nogen omstændigheder acceptere det? Nej vel!

Skaden på badestrandene er reelt større, da burene er fjernet i mindst 4 måneder af året: december, januar, februar og marts, og da fodermængden må formodes at stige med fiskenes tilvækst og med vandtemperaturen. Begge dele peger på, at udledningen af fiskemøg og spildt foder vil være koncentreret i om sommeren. Effekten af havbruget vil derfor i badesæsonen svare til udledningen af urensset spildevand fra en by på op mod 40.000 indbyggere 3,2 km syd for Endelaves bedste badestrande.

Hvis havbruget får tilladelse til at blive etableret ved Endelave, vil det forhindre, at badestrandene på Endelaves sydkyst har en mulighed for at opnå det "Blå Flag" for god badestrand. Med møget fra havbruget følger naturligvis masser af tarmbakterier, og det skal vi bade i. Sommerhusenes værdi vil falde kraftigt, og turister vil finde andre dele af landet med bedre badevand.

Den første vandmiljøplan i 1987 pålagde alle danske byer til at rense kloakvandet effektivt senest i 1993. Det samme gjaldt industri og dambrug, mens landbruget gradvist er blevet pålagt lignende krav. Resultatet er stærkt mindskede udledninger af forurening fra den danske landjord. Derfor er det dybt uretfærdigt og uforståeligt, hvis danske miljømyndigheder nu vil tillade etablering af en stærkt forurenende virksomhed til havs med direkte skadevirkning på nærliggende badestrande og det omgivende hav. Den slags burde høre en fjern fortid til.

Det er vores ønske at udbygge sportsfiskeriet i dette område, som allerede i dag benyttes til dette af mange turister, øboere og sommerhusfolk. Sidst, men ikke mindst vil vi tage initiativ til at få gang i dykkerturismen, hvor vi har haft Horsens Dykkerklub ovre på øen for at besigtige forholdene. Deres vurdering er, at vi har et unikt område til "naturdyk" med stenrev samt til "vragdyk" til 22 vrag i havet mellem Endelave og Samsø. I den forbindelse vil vi gerne udbygge og forstærke stenrevene. Dykning forudsætter rent vand og det har vi nu på alle sider rundt om Endelave.

Erfaringerne fra havbrugene ved Horsens Fjord er, at der her er skabt store områder med plumret bundvand. Dykkere undgår områder i den sydlige og midterste del af As Vig, vest for Hjarnø og øst for Borre Knob på grund af synlig forurening. Ved uroligt vejr hvirvles organisk stof op fra bunden og føres rundt med tidevandet. Det kan give sortfarvet vand med en sigtdybde på få cm over mange kvadratkilometer.

Der er store mængder alger sommeren igennem i havvandet ved de mange havbrug ud for Horsens Fjord og i As Vig. Det ses fx let på DMI's daglige og ugentlige algekort. Havbruget ved Endelave vil bevirke, at det nuværende rene vand rundt om Endelave på samme måde bliver fyldt med alger, der gør vandet uigennemsigtigt og ulækkert.

Talrige lystsejlere passerer mellem Endelave og Fyn, og mange af dem lægger til i Endelaves marina fra 2008. Denne marina blev etableret for at skabe omsætning på øen fra de mange sejlen- de gæster. Sejlbåde kan bedst krydse mod vinden, når der er så få forhindringer som muligt at tage hensyn til. Det vil genere den fri sejlads syd om Endelave, hvis der etableres et afspærret område på 1300 m gange 700 m lidt syd for øen. Det er uheldigt, hvis vi gerne vil lokke flere gæster til øen.

VVM-redegørelsen behandler slet ikke flere afgørende vigtige forhold for lokalsamfundet. Det drejer sig om beskæftigelse, færgefart og turisme for sommerhusgæster, badende, lystfiskere og naturelskere. Generne er knyttet til både vandkvalitet og synlighed i landskabet. Se pkt. 12.

12. Skadelig for befolkningsudvikling på Endelave

Det ansøgte projekt med havbruget ud for vores sydkyst vil på ingen måde skabe flere arbejdspladser eller øget omsætning på Endelave, da al udskibning og håndtering vil ske fra Snaptun. På Endelave får vi kun gener, der mest direkte vil kunne mærkes på øens sydkyst. Øen er nu kendt som "Kattegats naturperle" eller "Havets Mekka i Kattegat", men fremover vil Endelave blive kendt, som "det er øen med Danmarks største Havbrug ud for deres bedste kyststrækning". Det er meget skadeligt for både bosætning og turisme på øen.

Der er et lille privat naturmuseum på øen, men en gruppe lokale arbejder for at skabe et stort nyt natur- og kulturcenter i præstegårdens gamle kampestenslade, nabo til det historiske museum i den gamle præstebolig. Baggrunden for disse planer om et naturmuseum er ønsket om at præsentere øens velbevarede unikke natur for turister, så de får lyst til at bruge tid på Endelave. Endelave rummer store områder med smuk og nænsomt udnyttet natur på land, langs kysterne og ude i det åbne friske hav. Et havbrug tæt på Endelave vil ødelægge denne naturlige harmoni og dermed grundlaget for mange aktiviteter på øen knyttet til bosætning og turisme.

Færgefarten er det første sted, hvor manglende turisme vil vise sig, som færre solgte billetter og dermed forringet økonomi og færre sejlads. Endelave får ingen gavn af havbruget men i stedet de direkte genevirkninger og dårlig omtale på grund af havbruget. Det vil svække bosætningen og turismen, som øen har så hårdt brug for. Endelave har alt at tabe og intet at vinde ved havbrug.

VVM-redegørelsen giver et fortegnet billede af den virkelighed, som opstår, hvis der gives tilladelse til et stort havbrug ved Endelave. Skaderne er flere og værre end beskrevet i redegørelsen. Det gælder både konsekvenserne for havet omkring Endelave og for Endelaves badestrande. Den kan ikke danne et rimeligt grundlag for administration af området, specielt ikke Natura 2000 området. Se pkt. 13.

13. Orbicon leverer et partsindlæg.

Orbicon er forfatter til den VVM redegørelse, som Hjarnø Havbrug præsenterer for Miljøstyrelsen. Redegørelsen skal danne grundlag for, at Miljøstyrelsen evt. kan give tilladelse til det pågældende havbrug. VVM redegørelsen er et partsindlæg på linje med et responsum, som man kan bede en advokat om at udarbejde som forsvar for sin sag. Orbicon har i sin VVM redegørelse fremført alle de forhold, der fremmer klientens sag. Det drejer det sig især om de forhold, der taler for, at havbruget ikke vil komme i konflikt med målene for natura 2000 området, hvor vi i Danmark har forpligtet os til i forhold til EU. Derfor er denne redegørelse for havbruget gennemført positiv overfor planerne om havbrug i det udpegede område. Det fremgår tydeligt af de tidligere gennemgåede forhold.

Går man ind på Orbicons hjemmeside kan man finde den stik modsatte vurdering: *"Den globale produktion af fisk foregår ofte i netbure i havet, hvor det medfører stigende udledninger af næringsstoffer og antibiotika. Derfor vil den globale udvikling gå i retning at reducere mængden af netbure i havet, mens produktion i lukkede systemer vil blive øget"*, forklarer producenten Søren Frandsen om baggrunden for et stort projekt i Hirtshals. På samme hjemmeside anfører civilingeniør Torsten Ostenfeld fra Orbicon at *"Anlægget er teknisk og miljømæssigt meget interessant, fordi produktionsformen på land sikrer en meget lille miljøbelastning med meget lavt vandforbrug"*.

Orbicon kan med andre ord se meget forskelligt på, hvordan man på forsvarlig vis opdrætter fisk. Det afhænger helt af kundens ønsker og behov. Orbicon leverer et partsindlæg og er ikke så objektiv, som man kunne forvente af en VVM-redegørelse.

Hvide Sande er kendt for sit havfiskeri, men nu har fiskerbyen også fisk gående på land. I de sidste to år er 500.000 laks vokset op i 14 enorme, lukkede betontanke, hvor vandet bliver rensat, og ingen fisk kan slippe ud i naturen. »Det er det første anlæg af sin slags i verden«, siger direktør for Langsand Laks, Thue Holm, der er uddannet miljøbiolog fra RUC, og som siden 2004 har arbejdet med såkaldte recirkulerede anlæg – altså anlæg, hvor vandet i tankene løbende renses og genbruges. Der er med andre ord et alternativ til havbrug i de indre danske farvande. Der er med andre ord et reelt alternativ til produktion af havørreder i bure i de indre danske farvande.

Et grelt eksempel på, hvor enøjet Orbicon udarbejder sin VVM-redegørelse, er det forhold, at redegørelsen 16 gange nævner badestrande på den jyske østkyst overfor Endelave, men slet ikke nævner badestrande på Endelave, selvom havbruget kun ligger 3,2 km fra to vigtige badestrande på øen. Disse badestrande er nu velsignet med dejligt klart og friskt vand og en flot bund. Havbruget vil levere ligeså meget urensat møg til havet ud for Endelaves badestrande, som 21.142 personer afleverer til kloakken. Udledningerne er oven i køb koncentreret til især at ske i badesæsonen. Hvem kan acceptere det?

Tankevækkende er det også, at den udledte mængde af organisk stof målt som BI5 ikke nævnes i hverken VVM-redegørelsen eller i konsekvensredegørelsen for NATURA 2000, der begge er udarbejdet af Orbicon. Oplysningen om, at det drejer sig om 463 tons BI5 (iltforbrugende organisk materiale), kan kun findes i Miljøstyrelsens forslag til miljøgodkendelse. Hvorfor fortier Orbicon disse forhold i de to omfangsrige redegørelser, som firmaet har udarbejdet til Miljøstyrelsen: VVM redegørelsen på 299 sider og konsekvensredegørelsen for Natura 2000 på 134 sider – i alt 433 sider? Den mest sandsynlige forklaring på denne alvorlige mangel i redegørelsen må være, at skadevirkningerne var for store til at blive nævnt.

Det er værd at erindre, at meningen med denne VVM-redegørelse er, at den skal kunne danne grundlag for Miljøstyrelsens forvaltning af dette havområde. Desværre præsenterer den en gennemført ensidig fremstilling af en væsentlig problemstilling med omfattende konsekvenser.

Placeringen af havbruget syd for Endelave rummer de samme spørgsmål, som lå til grund for den upåklagede afvisning i Natur- og Miljøklagenævnet af en sag om miljøgodkendelse af Havbruget Hundshage. Denne afgørelse blev ikke anket, og den må derfor danne præcedens for lignende sager, herunder den nærværende sag. Se pkt. 14 og bilag 4.

14. Principiel afgørelse i sag om havbrug ved Hundshage

Der foreligger en principiel afgørelse i en sag, der minder meget om den aktuelle sag om havdambrug syd for Endelave, et tidligere projekt fra samme ansøger:

AFGØRELSE i sag om miljøgodkendelse af Havbruget Hundshage til opdræt af laksefisk i netbure og udledning af medicin og hjælpepestoffer. Natur- og Miljøklagenævnet har 20. december 2012 truffet afgørelse efter § 33 og § 28 i miljøbeskyttelsesloven.

Heri indgår følgende begrundelse for afgørelsen:

"På baggrunde af de i sagen foreliggende oplysninger finder nævnet ikke, at det kan afvises, at blandt andet en udledning på gns. 6,9 tons kvælstof om året fra havbruget, som i sig selv udgør 1,9 % af den samlede N-belastning til farvandsområdet - især i den periode, hvor biomassen i burene er højest - vil give anledning til perioder med iltsvind og negative påvirkninger af de beskyttede naturtyper i Natura 2000-området.

Strømretningen i farvandsområdet indikerer desuden, at enhver udvidelse af produktionen på havbruget vil give anledning til, at den nuværende ugunstige bevaringstilstand i Natura 2000-området vil forrykkes i negativ retning og dermed fjerne sig fra det punkt, hvor området opnår en gunstig bevaringsstatus for de beskyttede naturtyper. Etablering af fangkulturer kystnært vest for havbruget vil således ikke kunne kompensere for de direkte påvirkninger i Natura 2000-området af en øget produktion på havbruget. Nævnet er i den sammenhæng endvidere bekendt med, at kun udledningen af kvælstof på partikulær form, som udgør omkring 10 % af den samlede kvælstofudledning fra et havbrug, vil være tilgængeligt for fangkulturer af blåmuslinger.

I henhold til Muslinge-dommen vil det altid være nødvendigt at foretage en konsekvensvurdering af et projekts indvirkninger, når der hersker tvivl om udeblivelse af væsentlig virkning på udpegningsgrundlaget.

På denne baggrund finder nævnet ikke, at de foreliggende oplysninger i forbindelse med kommunens miljøgodkendelse af 2. februar 2011 i tilstrækkelig grad dokumenterer, at den med miljøgodkendelsen godkendte drift ikke skader habitatområdets integritet.

Nævnet hjemviser derfor sagen til kommunen med henblik på fornyet behandling. Det bemærkes i den forbindelse, at det datagrundlag, som lægges til grund for vurderingerne af havbrugets konsekvenser i forhold til Natura 2000-området, skal være opdateret og optimalt i forhold til de beskyttede arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for det berørte Natura 2000-område."

Samme sted er til sidst anført følgende:

"Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse

Natur- og Miljøklagenævnet ophæver Hedensteds Kommunes afgørelse efter § 33 i miljøbeskyttelsesloven af 2. februar 2011 om opdræt af laksefisk i netbure og udledning af medicin og hjælpepestoffer på [virksomhed5] As, og hjemviser sagen til fornyet behandling i overensstemmelse med retningslinjerne angivet ovenfor."

I Orbicons Natura 2000 konsekvensvurdering af etablering af Endelave Havbrug anføres det s. 10, at: "Samlet set kan denne tilførsel af uorganiske næringsstoffer potentielt medføre en forøget lokal

primærproduktion i de frie vandmasser ved havbruget. I forbindelse med den forøgede primærproduktion er der risiko for forøgede mængder af planktonalger og en forringelse af sigtdybden. Modelberegningen viser, at der kan forventes en svag forøgelse i primærproduktionen på 1-2 % omkring selve havbruget og i den sydøstlige del af N2000 området.” Der er således klart, at der vil ske en forøgelse af mængden af næringssalte og plankton i en del af Natura 2000 området, som følge af havbruget syd for Endelave. Derfor er sagen om havbrug ved Endelave i klar forlængelse af den ovenfor anførte afgørelse i Natur- og Miljøklagenævnet om havbrug ved Hundshage.

Forslaget til etablering af et havbrug syd for Endelave indeholder også en tilladelse til at udlede 463 tons organisk materiale pr. år målt ved BI5. Hverken VVM redegørelsen eller Natura 2000 konsekvensvurdering rummer noget forsøg på at give en nærmere analyse af, hvilken virkning dette slam har for Natura 2000 området. Virkningen af dette slam på Natura 2000 området er derfor ukendt. End ikke den samlede udledning nævnes i nogen af de to redegørelser.

Det er derfor svært at forstå, hvorfor Miljøstyrelsen ikke på dette grundlag afviser ansøgningen om havbrug ved Endelave, med henvisning til afgørelsen fra Natur- og Miljøklagenævnet i december 2012 i sagen om havbrug ved Hundshage.

Hverken VVM redegørelsen, konsekvensvurdering i forhold til Natura 2000 området eller udkast til miljøgodkendelse forholder sig til den berigtigede afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet i sagen om havbrug ved Hundshage, som ikke er anket, og som derfor er endelig og har retsvirkning forstået på den måde, at afgørelsen er lig med en tolkning af loven. Det er en afgørende mangel ved sagsbehandlingen af et evt. havbrug ved Endelave, at afgørelse fra Natur- og Miljøklagenævnet om havbrug ved Hundshage ikke er inddraget i behandlingen.

Bilag 1

Natura 2000 og havbrug ved Endelave

<http://www.naturstyrelsen.dk/NR/ronlyres/E368E5B2-620D-457E-9AF7-55AE84CCD222/0/056Plan.pdf>

Natura 2000-plan 2010-2015. Horsens Fjord, havet øst for og Endelave

Natura 2000-område nr. 56, Habitatområde H52, Fuglebeskyttelsesområde F36

Det følgende er et uddrag af de relevante passager fra denne Natura 2000-plan

s. 7:

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 45.823 ha, hvoraf 81 ha er statsejet, og det afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H52 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F36. På Naturstyrelsens hjemmeside www.naturstyrelsen.dk samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet, hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for dette område.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 52		
Naturtyper:	Sandbanke (1110) Vadeblade (1140) Lagune (1150) Bugt (1160) Rev (1170) Strandvold med flerårige planter (1220) Enårig strandengsvegetation (1310) Strandeng (1330) Grå/grøn klit (2130) Kransnålalge-sø (3140) Brunvandet sø (3160)	Tør hede (4030) Kalkoverdrev (6210) Surt overdrev (6230) Tidvis våd eng (6410) Riggær (7230) Bøg på mor med kristtorn (9120) Bøg på muld (9130) Ege-blandskov (9160) Stilleke-krat (9190) Skovbevokset tørvemose (91D0) Elle- og askeskov (91E0)
Arter:	Gråsæl (1364)	Spættet sæl (1365)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 36		
Fugle:	Skarv (Y/T) Bjergand (T) Ederfugl (T) Fløjlsand (T) Hvinand (T) Stor skallesluger (T)	Klyde (Y) Hjejle (T) Lille kobbersneppe (T) Havterne (Y) Dværgterne (Y) Splitterne (Y)

Figur 2. Naturtyper, fugle og andre arter, der udgør udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. (Y): Ynglefugl, (T): trækfugl.

Mellem Endelave og Tunø opbygges lave sandgrunde, der blottes ved ebbe. Uden for fjorden opbygges rev og holme. Store, veludviklede stenrev findes ved Søby Rev og ved Endelave.

På land findes der på alle områdets øer og på nordsiden af Horsens Fjord store veludviklede strandenge med enkelte kystlaguner.

s.10:

I det følgende afsnit skal de oplistede trusler forstås som påvirkninger af naturtyper og arter, der er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Trusler er i den forbindelse aktuelt

forekommende og konkrete påvirkningsfaktorer, der enkeltvis eller i samvirkning vil kunne forhindre, at naturtyperne og arterne opnår gunstig bevaringsstatus. ...

Næringsstofbelastning udgør en trussel mod de marine naturtyper sandbanker, vadeblader, laguner, bugter og rev. Bjergand, edderfugl, fløjlsand, hvinand, stor skallesluger og skarv påvirkes også negativt.

s. 22:

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

– Sandbanker, vadeblader, laguner, bugter og rev på grund af stor belastning af næringsstoffer samt invasive arter. ...

– Trækfuglene bjergand, edderfugl, skarv, fløjlsand og lille kobbersnepe på grund af fødemangel som følge af effekter af iltvind, samt mulig effekt af fiskeri og anden rekreativ aktivitet.

s. 23:

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder

s. 24:

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

De marine naturtyper sandbanker, vadeblader, laguner, bugter og rev og kystnaturtyperne strandvold med flerårige planter, enårig strandengsvegetation, strandeng og grå/grøn klit er i en gunstig (god-høj) naturtilstand. Dette gælder også for tør hede, kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær. Inden for området prioriteres særligt fuglearterne dværgterne, splitterne, edderfugl og skarv og deres levesteder.

s. 25:

Baggrund for den overordnede målsætning

I Horsens Fjord, Havet øst for og Endelave er der specielt fokus på de marine naturtyper og kystnaturtyperne, herunder strandenge, som udgør et areal på over 400 ha.

s. 25:

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger, som fastlægger de langsigtede mål for naturtyper og arter i Natura 2000 området: ...

- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/ skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Navnlig for skovnaturtyperne kan der være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til arealmålet.*
- *Tilstanden og det samlede areal af levestederne for følgende trækfugle skal være stabil eller i fremgang, således at der er grundlag for rastende/fouragerende bestande på mindst 80.000 edderfugle, 3.000 fløjlsænder, 10.600 bjergænder, 3.000 hvinænder, 1000 store skalleslugere, 15.800 hjejler og 4.600 lille kobbersnepper.*

S. 26:

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

s.28:

Generelle retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

s. 29:

1.6 For de marine naturtyper sandbanker, bugter og rev sikres det, at projekter og aktiviteter ikke skader lokaliteterne og dermed trækfuglene skarv, edderfugl, bjergand, fløjlsand, hvinand og stor skallesluger.

s. 29

Konkrete retningslinjer

Indsatser efter sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

s. 31:

Sammenhæng og synergi med vandplan

Natura 2000-planen er koordineret med vandplanen. Ifølge Vandrammedirektivet må tilstanden af vandområderne ikke forringes, og vandplanens indsatsprogram vil generelt forbedre den eksisterende vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Forbedringen sker ved reduktion i tilførslen af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer samt stedvis sikring af en mere naturlig hydrologi i ådale.

s. 35

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

s. 36:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtiget til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

s. 36:

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

s. 36-37:

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

s. 37:

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret.

Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

AG: For udbredelse af de nævnte naturtyper se:

<http://arealinformation.miljoeportal.dk/distribution/>

Beskyttede arter og naturtyper

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Natura2000-omraaderne/Hvad_skal_vi_beskytte/

Forslag til vandplan, Hovedvandopland 1.9 Horsens Fjord, Forhøring, maj 2013

http://www.naturstyrelsen.dk/NR/rdonlyres/58CDB4B5-2D07-4614-AB30-FB76C64D265C/0/1_9Horsens_Fjord_april2013.pdf

s. 7

Indledning

Denne vandplan for Hovedvandopland 1.9 Horsens Fjord er udarbejdet efter bestemmelserne i miljømålsloven, som lovmæssigt implementerer EU's vandrammedirektiv (direktiv nr. 2000/60/EF af 23. oktober 2000) i Danmark.

Vandplanen skal ifølge lovgivningen sikre, at vandløb, søer, kystvande og grundvandsforekomster i udgangspunktet opfylder miljømålet "god tilstand" inden udgangen af 2015. Endvidere skal det sikres, at eventuelle forringelser af tilstanden for vandområderne forebygges.

s. 23

1.2.4 Miljømål for kystvande

Miljømålet omfatter økologisk og kemisk tilstand. Den økologiske tilstand gælder ud til 1-sømilgrænsen, mens den kemiske tilstand gælder ud til 12-sømilgrænsen. De marine vandområder i Hovedvandopland Horsens Fjord fastsættes med miljømålet "god økologisk tilstand".

Miljømål for økologisk tilstand er i denne vandplan alene fastsat ud fra dybdegrænsen for udbredelsen af ålegræs, se tabel 1.2.5 (og WebGIS for miljømål).

s. 24

Vandområder	Reference-tilstand Ålegræs Dybdegrænse Meter	Økologisk tilstand	MILJØMÅL Ålegræs dybdegrænse	
			Meter	EQR
Horsens Inderfjord	8,6	god	6,4	0,74
Horsens Yderfjord	11,5	god	8,5	0,74
Endelave og Kystvandet fra Norsminde Fjord	12,2	god	9,0	0,74
Norsminde Fjord	(5,8) ¹⁾	god	(4,3) ¹⁾	0,74

Tabel 1.2.5. Miljømål for økologisk tilstand i kystvandene. Miljømålene er angivet ved minimum dybdegrænsen for hovedudbredelse af ålegræs i meter samt som EQR (økologisk kvalitetsratio). EQR udtrykker, hvor langt områdets tilstand er fra den viste referencetilstand, hvor EQR=1, og hvor den dårligste tilstand er EQR=0; målopfyldelse opnås således her ved en EQR på mindst 0,74 (se nærmere i kapitel 2.3).

1) Referencetilstanden/miljømålet for ålegræsdybden overstiger af beregningstekniske årsager dybden i området; det betyder, at ålegræs skal kunne vokse i hele dybden.

Strengere miljømål for kystvande

Ingen af kystvandene i hovedvandoplandet udviser i dag en tilstand, der berettiger til at fastsætte miljømålet "høj tilstand". I relation til Natura-2000 områder er der ikke et dokumenteret grundlag for at kunne skærpe kravene til en højere tilstand end god. Derfor er der i denne vandplan ikke fastsat strengere miljømål for kystvandene.

AG: denne vandplan er mere diffus i sine krav til vandmiljøet end Natura 2000-planen.

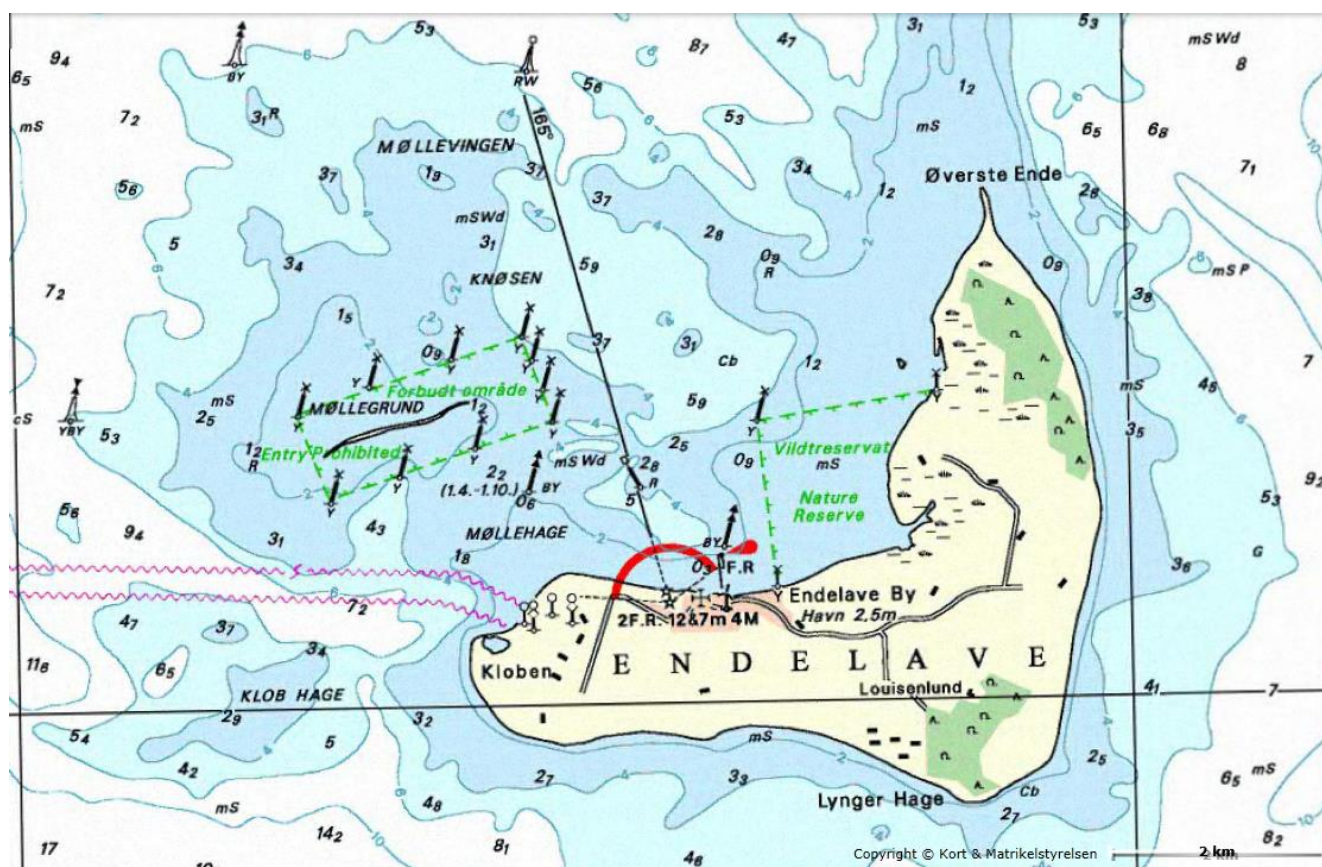
Men bemærk følgende afsnit i Natura 2000-plan 2010-2015. Horsens Fjord, havet øst for og Endelave: "Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende."

Bilag 2

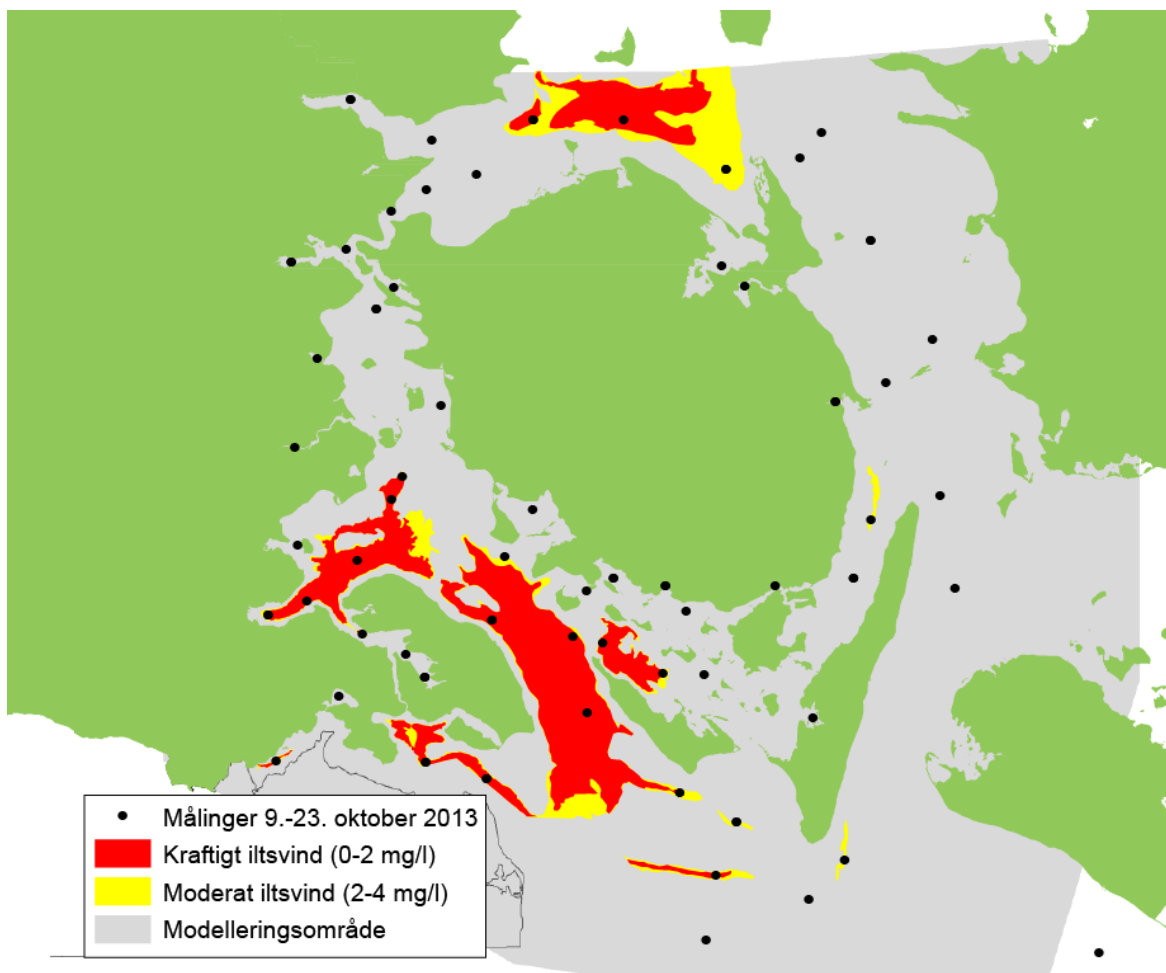
Ottofoto 2012 af Endelave

Kilde: <http://arealinformation.miljoportal.dk/distribution/>

Søkort over Endelave 2008 Kilde: <http://historiskatlas.dk/>

Bilag 3

Udbredelsen af iltsvind i første halvdel af oktober i Lillebælt og omgivende farvande. Udarbejdet af Naturstyrelsen Vadehavet og Odense. Dokumentation for iltsituationen 2000-2013 i alle relevante måneder er registreret og kan tilsendes.

Iltsvind i Lillebælt i perioden 1910-1930 og i 1988. Omtegnet efter Fyns Amt.

Kilde til begge figurer: http://bios.au.dk/videnudveksling/til-myndigheder-og-saerligt-interesserede/havmiljoe/iltsvind/populaert/iltsvind_i_danske_farvande/

BILAG 4

Følgende er hentet på Natur- og Miljøankenævnets hjemmeside:

<http://www.nmknafgoerelser.dk/ShowDoc.aspx?q=hundshage&docId=nmk20121220-0002-full>

Natur- og Miljøklagenævnets bemærkninger

Det i sagen omhandlede havbrug er omfattet af bestemmelserne om godkendelse af forurenende virksomhed i miljøbeskyttelseslovens kapitel 5. Virksomheden er optaget på bilag 2 - listepunkt I 203 - over godkendelsespligtig virksomhed¹².

¹²Jf. bekendtgørelse nr. 486 af 25. maj 2012 om godkendelse af listevirksomhed - Godkendelsesbekendtgørelsen. (Bilag 2 - Punkt I 203: Havbrug, dvs. opdrætsanlæg bestående af netbure, trådkasser eller lignende placeret i marine vandområder, hvor det samlede anlæg er beliggende nærmere end 1 sømil fra kysten, og hvis drift forudsætter anvendelse af foder)..

Bestående virksomheder omfattet af godkendelsesbekendtgørelsens punkt I 203, der ikke er godkendt efter miljøbeskyttelseslovens § 33, skal i henhold til § 34, stk. 3 senest den 15. marts 2014 indsende ansøgning om godkendelse i overensstemmelse med §§ 7 og 8.

Vejle Amt meddelte med tilladelse¹³ af 19. oktober 1972 tilladelse til fortsat drift af havbruget fra 1. januar 1973 og efterfølgende i 1997 tilladelse til fortsat drift og anvendelse af foder. I 1998 meddelte Vejle Amt endvidere tilladelse til at halvdelen af [virksomhed4] produktion kunne flyttes til Hundshage havbrug.

¹³Jf. bekendtgørelse nr. 640 af 17. september 1990 om saltvandsbaseret fiskeopdræt.

Med ændringen af godkendelsesbekendtgørelsen i 2006 kan fortsat drift af havbrugets som hidtil ifølge overgangsbestemmelserne efter § 34, stk. 3 i godkendelsesbekendtgørelsen kun finde sted indtil marts 2014. Drift af havbruget efter 2014 forudsætter, at kommunen efter ansøgning har meddelt en ny godkendelse af hele havbruget.

Nævnet lægger til grund, at Hedensted Kommune - efter at kommunen på baggrund af en VVM-vurdering udarbejdet med henblik på en øgning af havbrugets produktion og udledningen af næringssalte på op til 100 tons N/år har vurderet, at der ikke kan gives godkendelse til en udvidelse af havbruget - har valgt at betragte havbrugets ansøgning om en udvidelse, som en ansøgning i henhold til overgangsbestemmelserne efter § 34, stk. 3.

I den aktuelle godkendelse af 2. februar 2011, er der i forhold til den oprindelige tilladelse af 19. oktober 1992 og de efterfølgende tilladelser til fortsat drift foretaget ændringer og tilføjet en række vilkår til havbrugets indretning og drift, herunder anvendelse af Dyneema-net, fodertype, udledning af næringssalte og medicin og hjælpestoffer samt forureningsbegrænsende foranstaltninger.

Nævnet har ved hjælp af Ortofoto registreret, at over halvdelen af havbrugets netbure - i 2010: 10 af de anvendte 19 netbure og i 2012: 12 af de anvendte 21 netbure - er placeret uden for det nærfelt/havbrugsområde, som er udlagt omkring havbruget og angivet med hjørnekoordinater i godkendelsen. En placering af netbure uden for havbrugsområdet er i strid med godkendelsens vilkår 6.

I forhold til de gennemførte simuleringerne i notatet om udledning af medicin og hjælpestoffer af april 2007 er burene således placeret omkring 300 meter længere mod nordøst end udgangspunktet, og nærmere det berørte Natura 2000-område.

Natura 2000-områder

Godkendelser, som meddeles efter § 33 i miljøbeskyttelsesloven, er omfattet af § 7, jf. § 8, stk. 7, i habitatbekendtgørelsen.

Før der træffes afgørelse om tilladelse eller godkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33, skal der således foretages en vurdering af, om det ansøgte projekt i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt (væsentlighedsvurderingen), jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 1, jf. § 8, stk. 7, nr. 6.

Hvis projektet i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der foretages en nærmere konsekvensvurdering af projektets virkninger på Natura 2000-området under hensyn til bevaringsmålsætningen for det pågældende område, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2.

Ved EF-domstolens dom af 7. september 2004 i sag C-127/02 (Muslinge-dommen) er der fastlagt principper for habitatvurderinger. I dommen fastslås, at gennemførelse af en nærmere konsekvensvurdering af et projekts miljøpåvirkning af et EF-habitatområde er betinget af, *at* der foreligger sandsynlighed eller risiko for, at projektet vil påvirke habitatområdet væsentligt (præmis 43), *at* en konsekvensvurdering skal gennemføres, hvis det ikke på baggrund af objektive kriterier kan udelukkes, at projektet i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke habitatområdet væsentligt (præmis 45), og *at* et projekt anses for at kunne påvirke et habitatområde væsentligt, når projektet risikerer at skade områdets bevaringsmålsætning (præmis 49).

Ifølge dommen (præmis 61) indebærer en konsekvensvurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, at alle de aspekter af et projekt, som i sig selv eller i sammenhæng med andre planer eller projekter kan påvirke bevaringsmålsætningen, skal identificeres, før projektet kan godkendes under hensyn til bedste videnskabelige viden på området.

Der kan kun meddeles godkendelse af et projekt, hvis miljømyndigheden ud fra konklusionen på konsekvensvurderingen har opnået vished for, at projektet ikke har skadelige virkninger på habitatområdets integritet. En sådan vished er opnået, når det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger. Vurderingen skal fremgå af afgørelsen, jf. habitatbekendtgørelsens § 7, stk. 4.

I forhold til det berørte Natura 2000-område foreligger der ikke i sagen en specifik vurdering af konsekvenserne af en drift af havbruget med en samlet udledning pr. år på maksimal 6,9 tons N og 0,8 tons P og mulighed for udvidelse af produktionen som meddelt med vilkår i den aktuelle godkendelse af 2. februar 2011. Hedensted Kommune har dog som bemærkning til klagen vedrørende manglende konsekvensvurdering angivet, at det af den samlede VVM-rapport, der blev lavet i forbindelse med ansøgningen om udvidelse af havbruget i 2010, kan udledes, at en fastholdelse af de eksisterende produktionsforhold ikke vil forringe tilstanden i det beskyttede område eller påvirke udpegningsgrundlaget. Kommunen har i den forbindelse blandt andet henvist til rapporten med spredningsmodeller og -beregninger fra 2008 for brugen af medicin og hjælpestoffer ved en produktion som hidtil, hvoraf det fremgår, at der ikke sker forringelser for de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området eller forstyrrelser, der har betydelige konsekvenser for de beskyttede arter.

Nævnet kan konstatere, at den økologiske tilstand mht. de biologiske kvalitetselementer i farvandsområdet generelt ikke kan opfylde kriterierne for god økologisk tilstand i henhold til vandrammedirektivet, ligesom prognosen for opnåelse af gunstig bevaringsstatus for de beskyttede marine naturtyper sandbanker, vadeflader, laguner, bugter og rev i det berørte Natura 2000-område er vurderet ugunstig. Begge forhold primært som følge af udledningen af fosfor og kvælstof fra diffuse kilder som f.eks. jordbruget og spredt bebyggelse samt havbrug.

Nævnet finder det derfor vigtigt, at der i forbindelse med kommunens vurdering af havbrugets påvirkninger af Natura 2000-området fokuseres på såvel havbrugets direkte effekter af udledningen af næringsstoffer, medicin og hjælpestoffer som havbrugets bidrag til den kumulative effekt af den samlede belastningen med disse stoffer i farvandsområdet.

Forinden en miljøgodkendelse efter miljøbeskyttelseslovens § 33 til opdræt af laksefisk på havbruget, som krævet inden 2014, skal der således foretages en konkret vurdering af, om en godkendelse med en ændret placering og en drift med mulighed for udvidelse af produktionen, herunder effekten af etablering af fangkulturer, vil give anledning til negative påvirkninger i forhold til opnåelse af en gunstig bevaringstilstand for de beskyttede arter og naturtyper i det berørte Natura 2000-område.

På baggrunde af de i sagen foreliggende oplysninger finder nævnet ikke, at det kan afvises, at blandt andet en udledning på gns. 6,9 tons kvælstof om året fra havbruget, som i sig selv udgør 1,9 % af den samlede N-belastning til farvandsområdet - især i den periode, hvor biomassen i burene er højest - vil give anledning til perioder med iltvind og negative påvirkninger af de beskyttede naturtyper i Natura 2000-området.

Strømretningen i farvandsområdet indikerer desuden, at enhver udvidelse af produktionen på havbruget vil give anledning til, at den nuværende ugunstige bevaringstilstand i Natura 2000-området vil forrykkes i negativ retning og dermed fjerne sig fra det punkt, hvor området opnår en gunstig bevaringsstatus for de beskyttede naturtyper. Etablering af fangkulturer kystnært vest for havbruget vil således ikke kunne kompensere for de direkte påvirkninger i Natura 2000-området af en øget produktion på havbruget. Nævnet er i den sammenhæng endvidere bekendt med, at kun udledningen af kvælstof på partikulær form, som udgør omkring 10 % af den samlede kvælstofudledning fra et havbrug, vil være tilgængeligt for fangkulturer af blåmuslinger.

I henhold til Muslinge-dommen vil det altid være nødvendigt at foretage en konsekvensvurdering af et projekts indvirkninger, når der hersker tvivl om udeblivelse af væsentlig virkning på udpegningsgrundlaget.

På denne baggrund finder nævnet ikke, at de foreliggende oplysninger i forbindelse med kommunens miljøgodkendelse af 2. februar 2011 i tilstrækkelig grad dokumenterer, at den med miljøgodkendelsen godkendte drift ikke skader habitatområdets integritet.

Nævnet hjemviser derfor sagen til kommunen med henblik på fornyet behandling. Det bemærkes i den forbindelse, at det datagrundlag, som lægges til grund for vurderingerne af havbrugets konsekvenser i forhold til Natura 2000-området, skal være opdateret og optimalt i forhold til de beskyttede arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for det berørte Natura 2000-område.

BAT

Ifølge miljøbeskyttelseslovens § 3, stk. 1, skal der ved lovens administration lægges vægt på, hvad der er opnåeligt ved anvendelse af den bedste, tilgængelige teknik (BAT), herunder mindre forurenende råvarer, processer og anlæg og de bedst muligt forureningsbekæmpende foranstaltninger. Ved denne vurdering skal der lægges særlig vægt på en forebyggende indsats gennem anvendelse af renere teknologi.

Det fremgår af den aktuelle godkendelse, at havbrugets netbure skal være udstyret med Dyneema-net og at der skal anvendes højenergifoder, begge tiltag som ifølge Havbrugsvejledning er at betragte som BAT. Herudover ville der kunne gennemføres forureningsbegrænsende foranstaltninger i form af etablering af fangkulturer af f.eks. muslinger og/eller makroalger, som ligeledes ifølge vejledningen angives som værende BAT.

I den aktuelle sag skal nævnet bemærke, at etableringen af fangkulturer kun kan betragtes som BAT, såfremt der kan dokumenteres en effekt af fangkulturerne i forhold til havbrugets udledning af næringsstoffer og med henblik på en optimering af havbruget.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse

Natur- og Miljøklagenævnet ophæver Hedensteds Kommunes afgørelse efter § 33 i miljøbeskyttelsesloven af 2. februar 2011 om opdræt af laksefisk i netbure og udledning af medicin og hjælpestoffer på [virksomhed5] As, og hjemviser sagen til fornyet behandling i overensstemmelse med retningslinjerne angivet ovenfor.